15.08.2024 POL-2024-96719

Eduskunta
Lakivaliokunta

Lausuntopyyntö 26.6.2024

**Asiantuntijalausunto eduskunnan lakivaliokunnalle (HE 69/2024 vp)**

Aluksi

Eduskunnan lakivaliokunta on 26.6.2024 pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä 69/2024 vp laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan naisen sukuelinten silpomisen sekä silpomisen valmistelun säädettäväksi rangaistavaksi erillisellä rikosnimikkeellä sekä erillisellä syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdalla. Lisäksi ehdotetaan, että tapon syyteoikeuden vanhentumisaika poistettaisiin. Esitetään myös rikoslain lapsensurmaa koskevan säännöksen kumoamista tarpeettomana.

Lausunto

Kaikki hallituksen esittämät muutosesitykset perusteluineen ovat kannatettavia ja muutokset liitännäislakeihin ovat huomioitu kattavasti.

*1. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista koskevat kommentit ja huomiot*

Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista (silpominen/FGM) voidaan pitää vakavana ihmisoikeusloukkauksena, joka heikentää naisten tasa-arvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä aiheuttaa terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja.

Poliisi tutkii poliisille ilmi saatetut tapaukset pääsääntöisesti joko pahoinpitelyinä tai sen törkeänä tekomuotona. Poliisilla ei ole tästä erillistä ohjeistusta, mutta asiaa käsitellään poliisin toiminnallisessa käsikirjassa lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi sekä käsikirjassa lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkinnasta. Poliisi on myös osallistunut Työ- ja hyvinvointilaitoksen Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelman (FGM-toimintaohjelma) laadintaan ja on ohjelman mukaisesti sitoutunut varmistumaan siitä, että FGM on otettu kattavasti huomioon koulutuksissa. .

Silpominen on luonteeltaan ongelma, jota poliisi ei omalla toiminnallaan pysty paljastamaan, vaan siihen vaaditaan muiden viranomaisten poliisille tekemiä ilmoituksia. Keskeisessä roolissa ovat sosiaali- ja terveysviranomaiset, mukaan lukien etenkin neuvolatoiminta ja kouluterveydenhuolto

POLIISIHALLITUS
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 ESPOO
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puh. +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780

sekä koulutoimijat kuraattoreista opettajiin. FGM-toimintaohjelma korostaakin muiden viranomaisten velvollisuutta ilmoittaa poliisille ilmi tulleet tapaukset tai tiedon siitä, että tällainen on suunnitteella. Poliisi voi kuitenkin oman ennalta estävän toimintansa kautta tuoda asian ilmi toimiessaan yhteistyössä niiden vähemmistöryhmien kanssa, joissa silpomista esiintyy.

Esitys on hyvin valmisteltu ja kannatettava. Oma pykälä naisten sukuelinten silpomisesta sekä sen valmistelusta toisi selkeyttä, helpottaisi Poliisin esitutkintaa, korostaisi ilmiön paheksuttavuutta ja lisäisi ennalta estävyyttä sekä vastaisi paremmin kansainvälisten sopimusten Suomelle asettamia velvoitteita ja vahvistaisi naisten tasa-arvoa ja itsemääräämisoikeutta.

Poliisin suorittaman esitutkinnan kannalta on aina helpompaa, kun rikoslain rikokset ovat tunnusmerkistöltään selkeitä, eivät tulkinnanvaraisia. Pahoinpitelyrikosnimikkeen soveltaminen silpomistapauksissa ei sinänsä ole ollut ongelma poliisin esitutkinnan kannalta, mutta ongelmallista on kuitenkin ollut rajanveto perusmuotoisen ja törkeän pahoinpitelyn välillä sekä oikeuskäytännön puuttuminen.

Silpomisrikoksen rangaistusasteikko 1 - 10 v. vankeutta on perusteltu ja vastaa törkeän pahoinpitelyn rangaistusasteikkoa. Silpomisrikoksen lisääminen telekuuntelun perusterikoksiin lisää tutkintamahdollisuuksia.

*2. Rikosoikeudellista vanhentumista koskevat kommentit ja huomiot*

Tahallisten henkirikosten osalta murha ei vanhene koskaan, tappo vanhenee 20 vuodessa. Suomessa henkirikokset ovat vähentyneet, mutta luonnollisesti jokainen henkirikos on liikaa. Poliisin esitutkinnassa akuutissa vaiheessa tahallinen henkirikos voi vaikuttaa murhalta, mutta tutkinnan edetessä nimike voi vaihtua tapoksi. Myös toisin päin voi käydä, varsinkin kun tunnusmerkistötekijät voivat täsmentyä ja tarkentua esitutkinnassa.

Poliisin toimintaa ajatellen tapon 20 vuoden vanhentumisaika ei ole varsinainen "ongelma", koska valtaosa henkirikoksista saadaan tutkintaan ja myös usein selvitetään ns. tuoreeltaan. Viiveellä tietoon tulevat tai myöhemmin uudelleen tutkintaan avattavat vanhat ns. pimeäksi jääneet henkirikokset voivat olla eräänlainen ongelma, ja niiden osalta rikosnimikkeellä sekä tunnusmerkistötekijöiden tulkinnalla voi olla ratkaiseva merkitys. Esimerkiksi pimeän henkirikoksen tunnusmerkki "erityisen raa'alla tai julmalla tavalla", voi olla ilmiselvä tiedossa olevan uhrin vammojen kautta, mutta tunnusmerkistötekijät "vakaasti harkiten", saati "kokonaisuutena arvostellen" voivat olla täysin hämärän peitossa - eli itseasiassa jossain yksittäistapauksessa ei voida välttämättä aukottomasti määritellä onko pimeä henkirikos tappo vai murha, vaikka uhri olisikin tiedossa.

Toisena esimerkkinä voidaan nostaa esille, että poliisille tulee tutkintaan aika ajoin tapauksia, joissa kateisiin jääneen henkilön (alkutieto poliisille kadonneesta henkilöstä) osalta syntyy vahva epäily henkirikoksesta mutta, koska vainajaa ei ole löydetty, epäiltyä ei ole tiedossa tai mahdollinen epäilty täysin kiistää osallisuutensa (katoamiseen / henkirikokseen) asia kirjataan usein tappona ja tähän liittyvä 20 vuoden vanhenemisaika voi olla

joissain tapauksissa ongelma, kun vainaja löytyy useita vuosia myöhemmin.

Kolmantena hieman teoreettisena mutta ei mahdottomana esimerkkinä on väkivallan käyttöön / henkirikoksiin altis henkilö, jonka teot ulottuvat pitkälle ajalle. Hänen jäädessään kiinni tuoreesta henkirikoksesta nyt (esim. 50 vuotiaana) ilmenee, hänen mahdollisesti kytkeytyvän vahvasti jonkin seikan perusteella yli 20 vuotta aiemmin tapahtuneeseen pimeään henkirikokseen / kadonneeseen henkilöön.

Henkirikos on aina lopullinen. Yleisen oikeustajun mukaan etenkin tahallisen henkirikoksen lopullisuus korostuu. Näin ollen ja edellä kuvatun mukaan tahallisen henkirikoksen - etenkin tapon - vanhentumisajan säätäminen niin, että se ei vanhenisi koskaan, voisi olla perusteltua jo sen vuoksi, että on erityisen vaikeaa nähdä sen loukkaavan kenenkään oikeustajua tai -hyvää, vaan pikemminkin päinvastoin.

*3. Lapsensurmaa koskevat kommentit ja huomiot*

Lapsensurmaa koskeva erillissäännös on voimaantulonsa jälkeen ja yhteiskunnan ja moraalikäsitysten muututtua käynyt merkitykseltään vähäiseksi. Se on viime vuosina tullut sovellettavaksi erittäin harvoin. Säännökseen on lisäksi upotettu elementtejä tekijän syyntakeisuuteen liittyvästä arvioinnista, mikä on ristiriidassa muiden rangaistussäännösten rakenteen ja logiikan kanssa.

Voidaan katsoa, että lapsensurmaa koskevan erillissäännöksen poistaminen tuo pienet lapset yhdenvertaiseen asemaan muiden henkirikosten tai sellaisten yritysten uhrien kanssa ja siten nykytilannetta paremmin turvaa lapsen hengen suojaa. Lapsensurman erillissäännöksen poistaminen vaikuttaa myös nykyisin lapsensurmiksi arvioitujen tekojen syyteoikeuden vanhenemisajan pitenemiseen olennaisella tavalla, mitä voi myös pitää lasten oikeuksien toteutumista parantavana muutoksena. Luonnosteltu muutos on siten perusteltu ja kannatettava.

Poliisitarkastaja Måns Enqvist

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 15.08.2024 klo 08:58. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi Poliisihallituksen esikunta
Poliisijohtaja Sanna Heikinheimo
Poliisilakimies Visa Weckström